

ПРОБЛЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ФІНАНСОВОГО ЗВІТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розглянутий процес впровадження електронного фінансового звітування в Україні. Визначені основні проблеми формування та подання звітності в електронному вигляді та запропоновані шляхи їх розв'язання

Постановка проблеми. Фінансова звітність підприємства – джерело інформації для прийняття управлінських рішень. Фінансовою звітністю користується адміністрація підприємства для ефективного керування господарською діяльністю, вона потрібна акціонерам та інвесторам для оцінки ризиків вкладання коштів у підприємство. Крім того, фінансову звітність використовують органи державного управління для прогнозування розвитку галузей та регіонів, планування та відслідкування ефекту від своєї роботи.

На сьогоднішній день найбільше зусиль і коштів підприємства витрачають на складання і подання обов'язкової звітності до державних контролюючих органів. З розвитком інфраструктури мережі Інтернет з метою полегшення обробки звітної інформації запроваджується подання такої звітності підприємств в електронній формі засобами Інтернету. Проте це відбувається без належного теоретичного обґрунтування та організаційної підтримки, а також без використання досвіду розвинених країн. Крім того, різні контролюючі органи запроваджують форми звітності, не узгоджені одна з одною. Це призводить до численних проблем в процесі впровадження нового методу звітування і викликає спротив з боку господарюючих суб'єктів.

Різні державні органи вимагають звітність підприємства у різних форматах, що не узгоджуються один з одним, а також зі світовими стандартами. Поступово все більш важливими для підприємств стають такі зовнішні користувачі фінансової звітності, як інвестори. Це може призвести до різкого

збільшення кількості форм звітів, які формує підприємство, і методів їх подання. А це, в свою чергу, призведе до значного подорожчання процесу фінансового звітування для підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування і подання фінансової звітності підприємства в електронному вигляді на сьогоднішній день є дуже актуальними.

В працях вітчизняних науковців питанням фінансової звітності в умовах комп'ютеризації обліку приділяється значна увага. Так, проблеми формування і подання фінансової звітності розглядали такі вчені як к.е.н. С.В. Івахненко [17], к.е.н. Л.В. Чижевська [28], к.е.н. О.М. Петрук [21], к.е.н. В.П. Завгородній [14].

Зокрема, к.е.н. С.В. Івахненко у своїй монографії [17] ґрунтовно дослідив методи формування звітної інформації при комп'ютерно-комунікаційній формі бухгалтерського обліку; була проведена класифікація форм звітності з точки зору методів їх формування програмами автоматизації бухгалтерського обліку; визначені основні проблеми і можливості складання звітності за допомогою програм бухгалтерського обліку. В праці к.е.н. Л.В. Чижевської [28] розглянуті та класифіковані форми результатної інформації, які надають програми бухгалтерського обліку; розглянуті вимоги до бухгалтерських програм щодо складання звітності. К.е.н. О.М. Петрук [21] в своїй монографії розглянув обмін обліково-фінансовою інформацією в електронній формі між програмами автоматизації діяльності підприємства;

сформулював вимоги до програм бухгалтерського обліку щодо формування фінансової звітності при міжнародних розрахунках.

Зазначимо, що більшість вітчизняних дослідників детально розглянули класифікацію звітності і методи її формуванні за допомогою комп'ютерних систем бухгалтерського обліку, в той час, як питанням формату звітної інформації і методики надання її користувачам приділена незначна увага.

Зарубіжні дослідники, такі як С. Діпіаза-молодший, Р. Екклз [13], А. Лаймер, Р. Дебресені, Р. Грей, Г. Раман [4], Г. Трайтс [10], К. Хоффман, К. Стренд [3] приділяють електронним форматам звітності та способам її передачі засобами Інтернет, як найбільш перспективним напрямкам розвитку фінансової звітності, значну увагу. Проте в своїх працях вони не враховують особливостей системи бухгалтерського обліку та розвитку інформаційних технологій, характерних для України.

Мета дослідження. Основною метою статті є визначити основні проблеми подання звітності підприємства в електронній формі за допомогою засобів Інтернет в Україні, а також запропонувати шляхи подолання цих проблем.

Викладення основного матеріалу дослідження. Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [15]. Вона містить узагальнені і взаємопов'язані показники про стан та використання основних та оборотних засобів, про джерела формування цих засобів, фінансові результати і напрямки використання прибутку. Також фінансова звітність – це сукупність способів та прийомів узагальнення облікових даних, які є коротким витягом з поточного обліку, що відображає зведені дані про стан та результати діяльності підприємства та його підрозділів за звітний (обліковий) період.

Основне призначення фінансової звітності – надати внутрішнім і зовнішнім користувачам правдиву, достовірну інформацію про майновий та фінансовий стан підприємства, про фінансові результати та ефективність господарювання за звітний період.

Базуючись на даних бухгалтерського обліку як системи суцільного, безперервного і суворо документального оформлення господарських процесів, фінансова звітність певною мірою відображає і дозволяє оцінити результати діяльності, прогнозувати напрямки підвищення ефективності господарювання і пропонувати необхідні для управління рішення.

Більшість науковців поділяють користувачів, зацікавлених в інформації фінансової звітності, на дві основні категорії – внутрішніх та зовнішніх користувачів [12; 26; 27]:

- внутрішні (відносно меж підприємства) – вищі органи, власники, трудові колективи;
- зовнішні (відносно меж підприємства) – органи виконавчої влади та інші користувачі, передбачені законодавством;
- Серед зовнішніх користувачів фінансової звітності звичайно виділяють дві групи [12; 26 ; 27]:
 - з прямим інтересом – безпосередньо зацікавлені в діяльності підприємства в контексті отримання від цього фінансової вигоди;
 - з непрямим інтересом – користувачі, які зацікавлені в діяльності підприємства опосередковано, без зв'язку з фінансовою вигодою.

Підприємство, в першу чергу, зацікавлене у залученні зовнішніх користувачів з прямим фінансовим інтересом – потенційних інвесторів, позикодавців, кредиторів, покупців. Потужним засобом для їх залучення є так звана управлінська фінансова звітність підприємства. Вона становить значну цінність для підприємства, адже, на думку професора Києво-Могилянської бізнес-школи М. Колісника, "...часто трапляється так, що на звичайний ординарний річний звіт у

середньому буде приділено не більше 60 секунд уваги особи, від якої залежить, чи варто у подальшому вивчати компанію як потенційний об'єкт інвестицій" [18].

Однак, крім цього підприємство зобов'язане подавати адміністративну фінансову звітність в контролюючі державні органи. Від цієї звітності залежить, яку суму податків сплатить підприємство, та чи будуть застосовані до нього штрафні санкції. На відміну від управлінської, адміністративна фінансова звітність не становить інтелектуальної цінності для підприємства, і воно зацікавлене максимально зменшити вартість її формування і подання.

Таким чином, двома основними групами користувачів фінансової звітності підприємства є, з одного боку, потенційні

інвестори, кредитори і споживачі, а з іншого – державні органи.

З появою нових технологій передачі і надання інформації, в першу чергу, мережі Інтернет та таких її сервісів, як електронна пошта та Всесвітня павутина (World Wide Web – WWW) фахівці постійно намагаються спростити процес подання фінансової звітності різноманітним користувачам за їх допомогою. Розглянемо, які особливості фінансового звітування підприємства двом основним категоріям її користувачів виникають в контексті новітніх інформаційних технологій (табл. 1).

Таблиця 1. Особливості фінансового звітування в контексті новітніх інформаційних технологій

Особливості	Державні контролюючі органи	Інвестори, акціонери, позикодавці, кредитори
Місце розташування користувачів звітності	Заздалегідь відоме (поштова адреса, адреса електронної пошти тощо)	Може бути відоме або невідоме
Термін подання звітності	Регламентований: раз на місяць, раз на квартал тощо	Нерегламентований. У будь-який момент часу, коли користувач захоче отримати дані
Перелік показників	Фіксований перелік, затверджений законодавчо	Перелік показників залежить від методів, якими кожен користувач оцінює стан підприємства, та стандартів звітності, до яких він звик
Кількість показників	Порівняно невелика, затверджена нормативно	Якомога більше показників різних рівнів деталізації
Еталонний формат звітності	Національні форми звітності (П(с)БО, звіти платника податку тощо)	Міжнародні стандарти звітності (Generally Accepted Accounting Principles – GAAP, International Standards of Financial Reporting – ISFR тощо)
Традиційний формат електронної звітності	Формати баз даних dBase/MS Access, або текстові формати, нормативно затверджені окремо для кожного контролюючого органу	Електронні документи форматів MS Word, Adobe PDF; формат електронної звітності XBRL
Технологія надання електронної звітності	Електронна пошта	Веб-сайт підприємства; спеціалізовані веб-сайти

Перша група користувачів фінансової звітності підприємства – державні контролюючі органи. Можна виділити такі особливості звітування цим користувачам, як законодавчо зафіксовані терміни подання і форми фінансової звітності, а також точно відома адреса її подання. Враховуючи зазначені особливості, подання звітності найкраще виконувати за допомогою такої комунікаційної технології, як електронна пошта.

В процесі подання електронної звітності користувачам важливо переконатись, що інформація в ході передачі не була змінена, відправник інформації є тим, за кого себе видає, а також переконатись, що адресат отримав листа. Достовірність звітності в розумінні “відсутність помилок, що виникли при переданні, підробок і перекручень” [15] при використанні електронної пошти

дозволяє задовольнити такий технічний засіб, як електронний цифровий підпис. У випадку звичайної пошти ці завдання вирішуються за допомогою підпису і спеціальної печатки-пломби, якою пломбується конверт, а також доставки із повідомленням про вручення. Це потребує додаткових витрат. На відміну від звичайної, електронна пошта вимагає для вирішення цих завдань менших витрат. Так, засвідчити цілісність інформації та особу відправника можна за допомогою електронного цифрового підпису. Для підписання листа електронним цифровим підписом необхідно отримати спеціальний цифровий сертифікат (у вигляді файлу) від спеціальної організації – центру сертифікації. Пересвідчитись, що електронний цифровий підпис, яким підписаний документ, належить саме відповідній особі, можна також звернувшись до центру сертифікації, який видав цей підпис.

Підтвердити те, що адресат отримав листа електронної пошти, а також що він його прочитав, можна, встановивши спеціальні атрибути “Підтвердження доставки” та “Підтвердження прочитання” у самому листі. Таку можливість надає власне послуга електронної пошти.

Другу групу користувачів фінансової звітності складають інвестори, кредитори, акціонери – тобто ті, хто має фінансову зацікавленість в діяльності підприємства. Останнім часом при поданні інформації про свою діяльність підприємства все більше орієнтуються саме на цю групу користувачів. Це пов'язане як зі зростанням українського ринку капіталу, так і з поживанням інтересу закордонних інвесторів до української економіки. Зокрема, обсяг інвестицій в економіку України значно зріс, у 2004 році він склав 8,354 млрд. дол. США [22]. Крім того, останнім часом багато українських підприємств вивели свої акції для продажу на світових фондових біржах (Initial Public Offer – IPO) і були вимушені надати звіти про свою діяльність, в тому числі і фінансову звітність, згідно з міжнародними стандартами.

На відміну від органів державного управління, місце розташування потенційних акціонерів та інвесторів може бути невідоме, так само як невідомо, коли їм потрібно буде надати фінансову звітність підприємства. Найбільш зручною формою подання звітності за таких умов є певна “дошка оголошень”, на якій підприємство розміщує свої дані для ознайомлення. Традиційною формою подання звітності для інвесторів є її публікація в спеціалізованих ділових виданнях. Натомість, в Україні така практика поки що не прийнята, і інвестору, який захоче переглянути фінансову звітність підприємства, часто доводиться звертатись за нею безпосередньо на підприємство, і чекати – іноді безрезультатно – поки йому цю звітність перешлють [18].

Можна стверджувати, що серед технологій подання звітності для потреб інвесторів з часом все більше переважає публікація звітності на веб-сайті підприємства. Про це свідчать наступні дані:

– 99 відсотків зі 100 найкращих компаній рейтингу “Fortune 500” мають веб-сайти, 94 % з яких містять фінансову інформацію [2];

– 86 відсотків з кращих 30 підприємств з 22 країн світу (загалом 660 компаній) мають веб-сайти, з яких 62 % містять фінансову інформацію [4].

– 69 відсотків з 10000 корпорацій, які беруть участь в торгах на Нью-Йоркській фондовій біржі (NYSE), NASDAQ та Токійській фондовій біржі (TSE), мають веб-сайти, 35 % з яких містять фінансову інформацію [10];

– 94 відсотки зі 100 найбільших гонконгських фірм мають веб-сайти, 87 % з яких містять фінансову звітність [6].

За даними дослідження, проведеного на кафедрі фінансів Києво-Могилянської академії під керівництвом к.е.н., доц. С.В. Івахненкова було виявлено, що з 49 обстежених українських підприємств, на 7 додатково складають фінансову звітність в інших, ніж П(с)БО, стандартах. У друкованих ЗМІ інформацію про свою діяльність публікують 9 підприємств, на спеціалізованих

веб-сайтах – 13. Таким чином, існує тенденція до того, що з часом більшість підприємств в Україні також буде використовувати саме веб-сайти для розповсюдження фінансової інформації про свою діяльність, причому користувачами цієї інформації будуть акціонери та інвестори. Тому питання узгодженості національних і міжнародних стандартів подання електронної звітності буде набирати все більшої і більшої актуальності.

Для забезпечення достовірності до звітності, поданої на веб-сайті підприємства, як правило, прикладають аудиторський висновок з від сканованим підписом аудитора. Натомість ми рекомендуємо для підтвердження також застосовувати електронний цифровий підпис аудитора, а також керівників підприємства (директора, головного бухгалтера тощо).

Веб-сайт підприємства дає можливість зробити фінансову звітність підприємства доступною не тільки для вітчизняних, але й для закордонних інвесторів. Проте, оскільки інформація, яка цікавить різних користувачів фінансової звітності, суттєво відрізняється, і для задоволення їх інформаційних потреб

необхідно подавати звітність у різних формах, форматах та за допомогою різних технологій передачі даних, виникає протиріччя. З одного боку, державні органи вимагають подання адміністративної звітності за допомогою електронної пошти, у певному форматі, розробленому фахівцями цих установ. З іншого боку, інвестори хотіли б бачити управлінську звітність підприємства на його веб-сайті, підготовлену в одному з міжнародних стандартів.

Таким чином, підприємствам доводиться складати декілька наборів звітів, і користуватися кількома службами Інтернет, щоб надати її різним групам користувачів. Все це призводить до зростання вартості та організаційних ускладнень при підготовці і поданні звітності підприємства в електронному вигляді. Це, в свою чергу, примушує багато підприємств відмовлятися від такого способу і обирати традиційну паперову форму звітування.

Можна виділити три групи факторів, які гальмують впровадження електронного звітування в широку практику в Україні (рис. 1)

Рис. 1. Фактори, що гальмують впровадження електронного звітування в Україні

1. Законодавчі фактори, які стосуються державного регулювання фінансового звітування в електронному вигляді. Зокрема:

– вимога додавати до звіту в електронному вигляді його паперову копію;

– неузгодженість форматів звітності, що подається до різних державних

контролюючих органів (для складання звітності для різних органів необхідно використовувати різні програми).

2. Ринкові фактори, пов'язані з відсутністю попиту на звітність в електронній формі, а також з високою вартістю її складання. Зокрема:

– незацікавленість інвесторів в електронній фінансовій звітності підприємств;

– малий відсоток використання Інтернету в українському бізнесі.

3. Технічні фактори, пов'язані з високою вартістю і низькою якістю програмних продуктів для складання звітності в електронному вигляді, зокрема:

– низька якість та висока вартість послуг Інтернет, особливо в деяких регіонах України;

– низька якість сертифікованого програмного забезпечення, в якому складається звітність в електронній формі.

Не розглядаючи детально ринкові фактори, такі як відсутність розвинутого ринку капіталу та слабе використання послуг Інтернету в господарській діяльності підприємств, розглянемо технічні та організаційні причини гальмування впровадження електронного звітування.

Технічні фактори. Головною технічною перешкодою на шляху впровадження електронного подання звітності підприємствами є недостатня кількість користувачів мережі Інтернет, викликана великою вартістю послуг, їх поганою якістю, а також недостатнім освітнім рівнем населення в галузі інформаційних технологій.

На сьогоднішній день існують найрізноманітніші дані про кількість постійних користувачів Інтернету в Україні. Так, за даними Державного департаменту з питань зв'язку та інформатизації Міністерства транспорту і зв'язку України, у першому

півріччі 2005 року кількість Інтернет-користувачів склала 6,5 млн. чол. або 13,7 % населення, а у першому кварталі 2006 року становила вже 8,5 млн. чол., або 18 % населення [20]. З іншого боку, за даними Державного комітету статистики кількість користувачів Інтернету в Україні на 1 січня 2006 року становила 711 450, тобто 1,5 % населення країни. За оцінками Інтернет-спостерігачів, кількість користувачів Інтернету в Україні становила від 2 800 000 (TNS-Ukraine) до 5 278 100 (InternetWorldStats) [24].

Важко сказати, які цифри є більш достовірними, проте ми схилиємось до думки, достовірнішими є менші цифри. В будь-якому разі, в плані використання бізнесом послуг Інтернет Україна значно відстає від країн Західної Європи та Америки. Як свідчить Всесвітній звіт з інформаційних технологій 2005-2006 Світового економічного форуму [9], з точки зору готовності економіки до використання сучасних інформаційних технологій Україна посідає 76 місце серед країн світу, поступаючись Росії та ряду інших країн СНД.

Держава відіграє ключову роль в розвитку інфраструктури мережі Інтернет. Тим цікавіше порівняти витрати на розвиток інфраструктури надання інформаційних послуг за допомогою мережі Інтернет, закладених в Законах України про Державний бюджет України на 2004, 2005 та 2006 роки [Закон, 2003, Закон, 2004, Закон, 2005] (табл. 2).

Таблиця 2. Витрати на розвиток інфраструктури надання інформаційних послуг через Інтернет з Державного бюджету України, тис. грн.

	2004	2005	2006
Загальний фонд, всього	1327,5	1327,5	1000,0
<i>в тому числі</i>			
видатки споживання	1327,5	81,1	100,6
видатки розвитку	-	1246,4	899,4
Спеціальний фонд, всього	1000	4715,9	20191,7
<i>в тому числі</i>			
видатки споживання	-	3394,7	429,8
видатки розвитку	-	1321,2	19761,9
Разом	2327,5	6043,4	21191,7

Як бачимо, в 2006 році заплановане різке – більш ніж у три з половиною рази – збільшення коштів на розвиток Інтернету. Можна стверджувати, що в цьому Україна наслідуює тенденцію Євросоюзу, члени якого підписали в червні 2006 року у Ризі новий план розвитку Інтернету; за цим планом до 2010 року частка жителів ЄС, що мають доступ до Інтернету, має досягти 90 відсотків [16]. Однак варто звернути увагу, що збільшення видатків заплановано за рахунок спеціального фонду, тоді як видатки із загального фонду навіть зменшились у порівнянні з 2004 та 2005 роками.

Важко сказати, чи призведуть такі заходи до збільшення користувачів мережі і до покращення умов доступу до неї. Зокрема, деякі спостерігачі відзначають скорочення української Інтернет-аудиторії в першому півріччі 2006 року. За даними компанії Sputnikmedia.net (www.bigmir.net) у квітні 2006 року кількість користувачів Інтернету в Україні, в порівнянні з березнем, скоротилась на 3,9 % і склала 2,768 млн. користувачів, а в травні зменшилась ще на 1,1 % – до 2,799 млн. чоловік [25].

Законодавчі фактори. На сьогоднішній день в багатьох країнах Америки та Західної Європи запроваджене електронне подання обов'язкової звітності суб'єктів господарювання. Найбільш поширеним у світі є стандарт електронного звітування XBRL (eXtensible Business Mark-up Language – розширювана мова розмітки ділового звітування). Особливістю цього стандарту є те, що він дозволяє значно спростити процеси пошуку даних фінансової звітності в Інтернеті, та їх автоматичного аналізу. Формат XBRL однаково зручний як для подання обов'язкової звітності в державні контролюючі органи, так і для представлення звітів на веб-сайтах підприємств.

Звітування в форматі XBRL набуває дедалі більшого поширення. Так, Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку США (Securities Exchange Commission – SEC) з лютого 2005 року приймає звіти в

форматі XBRL від емітентів цінних паперів [8]. Управління статистики Ірландії (Ireland's Central Statistics Office) в 2005 році запровадило здачу квартальної статистичної звітності в XBRL [1]. Австралійська податкова адміністрація (Australian Taxation Office) запровадила стандарт XBRL в якості стандарту подання звітності [7]. В Нідерландах підприємці мають змогу заповнити податкову звітність в форматі XBRL в режимі он-лайн, тобто прямо на сайті Податкової адміністрації [5]. Національний банк Іспанії розробляє стандарти електронного звітування в рамках стандарту XBRL для банків, кредитних та фінансових установ [5].

Українські органи державної влади також роблять спроби запровадити подання обов'язкових звітів в електронній формі. Найбільшу активність виявляє Державна податкова адміністрація України. Перша спроба ввести стандарт подання податкової звітності в електронному вигляді була зроблена у 1998 році. Однак через ряд факторів, зокрема, закритий формат звіту, відсутність доступу до Інтернету в більшості платників податку, а також висока вартість програми для складання звітів, які викликали сильне невдоволення підприємців, в березні 1999 року експеримент було тимчасово припинено.

Наступна спроба врегулювати подання податкової звітності в електронному вигляді була здійснена у 2003 році, коли ДПА України видала Наказ від 23.12.2003 р. № 616 “Про затвердження формату (стандарту) електронного документа звітності платників податків”, що ввів єдиний формат для подання звітності в електронному вигляді для всіх форм податкової звітності. Друга спроба безперечно врахувала попередні помилки. Зокрема, було запропоновано відкритий формат звітів на базі мови XML. Крім того, за час, що пройшов, була розроблена відповідна нормативна база, розвинулась інфраструктура мережі Інтернет. Однак існує

ряд проблемних питань, пов'язаних з впровадженням нового формату звітності. Зокрема, це несумісність українського стандарту з міжнародним, та великі розміри фалів, необхідних для її заповнення, що ускладнює їх отримання платниками податків.

Подання звітності учасниками ринку цінних паперів регулюється відповідними документами Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку [23; 19]. За станом на 01.01.05 в Україні зареєстровано 33387 акціонерних товариств [Стислий огляд], кожне з яких має подавати звітність в електронному вигляді у форматі, встановленому Комісією.

На сьогоднішній день звітність емітентів цінних паперів, а також учасників подається у форматі баз даних DBASE/DBF. Це робить її абсолютно несумісною за форматом зі звітністю, що вимагає ДПА, та ускладнює її публікацію для ознайомлення інших зацікавлених користувачів. Крім того, підприємства мають використовувати спеціальне програмне забезпечення, сертифіковане Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку.

Одним з принципів державного регулювання фінансової звітності в багатьох країнах є те, що новий формат звітування не повинен значно збільшувати вартість подання звітності для підприємства. Це є цілком логічним, бо інакше підприємства будуть усіма способами ухилятися і саботувати новий спосіб подання звітності.

Роль державних контролюючих органів в розробці національних стандартів електронного звітування є вирішальною. Для впровадження електронного звітування в Україні, на нашу думку, з їх боку необхідно зробити наступні кроки:

1) скасувати паралельне подання електронної і паперової звітності;

2) розробити і запровадити єдиний формат електронного звітування до усіх державних контролюючих органів;

3) узгодити національні стандарти електронної звітності з міжнародними;

4) вжити суттєвих заходів для розвитку інфраструктури надання послуг Інтернет з метою зниження ціни на послуги, підвищення їх якості та збільшення кількості підприємств, які використовують їх у своїй господарській діяльності.

Участь державних органів в розробці і впровадженні міжнародних стандартів електронного звітування, а також залучення до роботи над розробкою і адаптацією таких стандартів підприємців та інвесторів зі своєї країни спрямована на забезпечення сумісності національних стандартів електронного звітування з національними стандартами обліку і звітності, та допомагає суб'єктам звітування уникнути додаткових витрат.

Однак на думку Комітету зі стандартів XBRL (XBRL Steering Committee), в процесі надання звітної інформації в електронному вигляді (business reporting supply chain), і відповідно, в розробці стандартів електронного звітування, беруть участь наступні учасники [11]: підприємство-суб'єкт звітування; збирачі та видавці фінансових даних; інвестори; торговельні партнери; головні бухгалтери; аудиторі; органи державного управління; виробники програмного забезпечення.

На разі в Україні у сфері стандартів електронної звітності активно діє лише держава. Підприємства-суб'єкти звітування, інвестори, аудиторі та розробники програмного забезпечення лише реагують на введення нових обов'язкових форм і форматів звітності. Ми вважаємо, що для успішного впровадження електронного звітування в Україні, в цьому процесі повинні взяти участь інші зацікавлені сторони (див. рис. 2).

Рис. 2. Участь зацікавлених сторін у впровадженні електронного звітування

Ми вважаємо, що підприємства-суб'єкти звітності повинні брати активну участь у процесі розробки і впровадження національних стандартів електронного звітування, оскільки є найбільш зацікавленою стороною. Адже саме вони несуть додаткові витрати від складання і подання одних і тих самих звітів у різних форматах, і навпаки, отримують переваги з точки зору інвесторів завдяки звітності, представленої у зручному для аналізу форматі.

Аудитори, інвестори і розробники програмного забезпечення, на нашу думку, повинні брати участь як в розробці національних стандартів електронної звітності, так і в роботі міжнародних організацій з розробки стандартів електронного звітування. З одного боку, це дозволить при розробці міжнародних стандартів врахувати інтереси національних зацікавлених осіб (stakeholders), а з іншого – легше розширити і адаптувати міжнародні стандарти звітування до українських умов господарювання.

Нарешті, на сьогоднішній день український ринок потребує не тільки

програмних продуктів для складання звітності, сертифікованих відповідними державними органами, а й інструментів для автоматичного збирання і аналізу даних звітності, поданої в електронному вигляді, для потреб інвесторів і аудиторів.

Проте такі інструменти будуть працювати тільки за наявності сховищ фінансових даних, доступних через Інтернет (Internet-accessible financial data repositories), та загальної практики публікації підприємствами своєї фінансової звітності на веб-сайтах у зручному для аналізу форматі. В свою чергу, підприємство буде публікувати звітність на веб-сайті тільки в тому випадку, коли в нього є власний веб-сайт і воно використовує його в господарській діяльності. Передумовами цього є, по-перше, недорогий і якісний доступ до послуг Інтернет для підприємств, по-друге, усвідомлення можливостей, які надає Інтернет для потреб бізнесу, і по-третє, значна присутність національних підприємств в Інтернет-просторі, що формує національну інфраструктуру електронного бізнесу.

Таким чином, на сьогоднішній день найважливішими завданнями є створення

національних стандартів електронного звітування, та розвиток національної інфраструктури доступу до мережі Інтернет. Тільки за наявності цих передумов можливе успішне впровадження електронного звітування в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Основними зовнішніми користувачами фінансової звітності в Україні є державні органи та інвестори, акціонери і кредитори. З метою покращення обробки і здешевлення звітування впроваджуються нові електронні формати звітності та способи її подання. На шляху впровадження електронного звітування стоять неузгодженість форматів обов'язкової звітності, їх невідповідність міжнародним стандартам, незацікавленість інвесторів у використанні звітності в електронному форматі та незадовільна ціна та якість Інтернет-послуг. Все це призводить до додаткових витрат і небажання підприємств подавати звітність в електронному вигляді.

Для подолання цих проблем в статті запропоновано вжити низку заходів. Зокрема, ми пропонуємо залучити до процесу впровадження електронного звітування в Україні всі зацікавлені сторони: державні контролюючі органи, інвесторів і аудиторів, розробників програмного забезпечення і підприємства-суб'єкти звітування. Серед організаційних заходів ми пропонуємо врегулювати нормативну базу електронної звітності шляхом запровадження єдиного формату обов'язкової звітності для всіх державних контролюючих органів, а також скасування обов'язкового подання паперової звітності разом з електронною. державним контролюючим органам. Вітчизняним аудиторам, інвесторам та розробникам програмного забезпечення пропонується долучитись до роботи міжнародних організацій з розробки стандартів електронного звітування; залучити до розробки національних стандартів електронного звітування інвесторів і підприємців, та узгодити ці стандарти з міжнародними. Серед заходів, спрямованих

на покращення інфраструктури Інтернету як технічного засобу подання електронної звітності, ми пропонуємо збільшувати бюджетні кошти на розбудову інфраструктури мережі Інтернет.

Тенденції розвитку фінансових ринків, а також послуг, що надаються за допомогою мережі Інтернет, свідчать, що незабаром активними користувачами фінансової звітності підприємств, представленої в електронному вигляді вітчизняні і закордонні інвестори, які, в свою чергу, вимагатимуть звітність підприємства у звичному для себе форматі.

Це може вимагати розробки нових методів звітування, а також нових форм і форматів фінансової звітності, які б базувались на єдиному стандарті і задовольняли різних користувачів звітності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Business reporting solutions: XBRL gains momentum // *Datamonitor*. – 2005. – September. – P.188-189
2. FASB. Business reporting research project: electronic distribution of business information. – Norwalk, CT: Financial Accounting Standards Board, 2000.
3. *Hoffman C., Strand C.* XBRL Essentials. – New York: AICPA, 2001.
4. *Lymer A, Debreceeny R, Gray G, Rahman A.* Business reporting on the Internet London: International Accounting Standards Committee, 1999.
5. *O'Kelly C.* In a Nuthsell. XBRL Development// *Accountancy Ireland* October. – 2005. – Vol.37. – No. 5. – p. 173
6. *Poon P.L., Li D., Yu Y.T.* Internet Financial Reporting // *Information Systems Control Journal*. – 2003. – Volume 1.
7. Responsive Government – A New Service Agenda // http://www.agimo.gov.au/publications/2006/march/introduction_to_responsive_government/architecture
8. SEC Processes First Forays Into XBRL Filing // *Securities Industry News*. – 2005. – April 25. – pp.14-15

9. The Global Information Technology Report 2005-2006 // [http://www.weforum.org/site/homepublic.nsf/Content/Global+Competitiveness+Programme %5C+Global+Information+Technology+Report](http://www.weforum.org/site/homepublic.nsf/Content/Global+Competitiveness+Programme+%5C+Global+Information+Technology+Report)
10. *Trites G.* The impact of technology on financial and business reporting. – Toronto: Canadian Institute of Chartered Accountants, 1999.
11. XBRL for CFOs // xbrl.org.au/training/NSWorkshop.pdf
12. *Бутинець Ф.Ф.* Бухгалтерський облік в Україні. Міфологія. Частина 2. – Житомир: ЖДТУ, 2003. – 524 с.
13. *Дипуаза С.* (младший), Экклз Р. Будущее корпоративной отчетности. Как вернуть доверие общества. — М.: Альпина Паблшер, 2003. — 212 с.
14. *Завгородній В.П.* Автоматизація бухгалтерського обліку, контролю, аналізу та аудиту. – К.: А.С.К., 1998. – 768 с.
15. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” № 996-XIV від 16.07.1999 // Урядовий кур’єр. – 1999. – 09. – № 162.
16. Интернет в каждый дом. Европейский // internetua.com. – 2006. – Червень. – с. 15
17. *Івахненко С.В.* Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку: історія, теорія, перспективи: Монографія. – Житомир, АСА, 2001. – 416 с.
18. *Колісник М.* Принципи репортінгу: за кулісами річного звіту // Києво-Могилянська Бізнес Студія. – 2004. – №8. – С. 34-39
19. Наказ Державної Комісії з цінних паперів і фондового ринку № 250 від 14.03.2006 “Щодо встановлення вимог до електронної форми регулярної інформації, яка складається відповідно до Положення про надання регулярної інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами – емітентами облігацій, затвердженого рішенням Комісії від 09.06.1998 № 72” // Бюлетень. Цінні папери України. – 2006. – 03. – № 65-66.
20. Основні показники діяльності галузі зв’язку та сфери інформатизації // <http://www.stc.gov.ua/comitet/condition/>
21. *Петрук О.М.* Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 420 с.
22. Пешко А.В. Основні шляхи залучення іноземних інвестицій в економіку України // <http://experts.in.ua/analytics/document6015.shtml>
23. Рішення Державної Комісії з цінних паперів і фондового ринку № 3 від 17.01.2000 “Про затвердження Положення про надання регулярної інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами-емітентами облігацій”
24. Рынок рекламы в Украине. Взгляд изнутри // internet.ua. – 2006. – Червень. – с. 32.
25. Статистика знает всё // [.internetua.com](http://internetua.com). – 2006. – Червень. – С. 17
26. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник: Курс лекцій / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с.
27. *Цал-Цалко Ю.С.* Статистичний аналіз фінансової звітності. – Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 506 с.
28. *Чижевська Л.В.* Бухгалтерський баланс: проблеми теорії і практики. – Житомир. ЖІТІ, 1998. – 408 с.
- СЕРДЮК Артем Ігорович – асистент кафедри економіки Житомирського державного технологічного університету
- Наукові інтереси:
– інформаційні технології в економіці;
– математичні методи і моделі в економіці